

ky-Yhdysvaltojen moninaiseen todellisuuteen. Matkalla syntyi kirja, joka on hauska sekoi- tus matkaopasta, matkakirjaa ja yhteiskunta-analyysiä. Kokonai- suuden vielä täydentävät aidon- kömpelöt matkavalokuvat.

Matkalaisten aika kuluu vä- lillä hanttihommia tehden, vä- lillä vain yhteiskunnan ja luon- non ihmeitä tutkaillen. Kunnon matkakirjan tavoin kuvaukset synnyttävätkin lukijassa suora- naista kaukokaipuuta. Kirjoitta- ja pitää kuitenkin huolen myös siitä, ettei teksti lipsahda pelkän turistimainonnan puolelle. Ku- vaukset Yellowstonen kansallisi- puiston työntekijöiden olosuh- teista luovat kontrastia jylhälle luonnolle. Pelkäsi kauhisteluk- si nämä back stagelle kurkiste- lut eivät jää. Parhaimmillaan ne tiivistyvät taloustieteilijän ana- lyttisiksi pikapiirroiksi globa- lisoituneen uusliberalismin ajan arjesta.

Kirja tuo vähän oudolla taval- la mieleen kaksi meilläkin koh- tuullisen paljon luettua amerikkalaista kertojaa, Mark Twainin

ja Barbara Ehrenreichin. Huck- leberry Finnin tavoin myös pro- fessori Yeats hurmaantuu va- pauden tuulista ja silminnähd- en nauttii siitä sankasta ou- tojen tyyppien joukosta, jonka hän matkallaan kohtaa. Kuiten- kin myös matalapalkkaisuuden arki on läsnä tässä matkakirja- sa. Lukukokemus ei kuitenkaan ole yhtä ahdistava kuin Ehren- reichin tarinat nälkäpalkkalais- ten maailmasta. Tässä seikkai- lussa tunnelma pysyy kuitenkin koko ajan irtonaisempana. Pro- fessori ja hänen rouvansa näyt- tävät olevan suorastaan luotuja kulkemaan: jos paikka käy tyl- säksi tai muuten epä mukavaksi, ratkaisu on lähteminen – ja koh- ta luomukeitto porisee jo jossa- kin uudessa paikassa.

Kirja loppupuoli on aitoa amerikkalaista sentimentaali- suutta. Vaeltelun viimeisiä etap- peja on kirjoittajan lapsuus- maisema Pittsburghin liepeil- lä. Michael Yatesin poikavuodet osuivat yhteen kapitalismin kul- ta-ajan kanssa. Pikkukaupun- kia hallitsivat tuolloin muutama

iso tehdas ja vahvat ammattiliit- tot. Vakautta, vaurautta ja aina- kin kohtuullista yhteiskunnallis- ta tasa-arvoa riitti myös työläisil- le ja heidän perheilleen. Työelä- män valtasuhteita havainnollis- taa kirjoittajan muistikuva van- hemmistaan: monia asioita maa- ilmassa piti pelätä, mutta ei sen- tään pomoa. Vuosikymmenien jälkeen kaupungin näkyvä muu- tos koskettaa kirjoittajaa. Pois- sa ovat tehtaas, ammattiliitot ja metodistikirkot. Jäljellä ovat vain köyhyys, Wal-Mart ja evan- kelikaallinen karismaattisuus.

Vaeltajan kertomusta seura- tessa tietenkin mieltii myös Suo- mea. Miltähän ne kuvat omasta maastamme näyttäisivät, jos joku osa- tai kokoaikaerimus tai -emerita lähtisi viettämään Ya- tesin pariskunnan kaltaista kul- kurielämää? Liekö meillä lähte- misen esteenä mukavuudenha- lu vai se, että täällä pörssikupli- en paisuminen hyödyttää vallan muita taskuja kuin yhteiskunta- tieteellisten tiedekuntien profes- soreiden eläkepotteja.

Perhe on kuuma peruna

ULLA VIERTOLA

Eija Sevónin ja Marianne Not- kon toimittamassa teoksessa yh- deksäntoista eri alojen tutki- jaa puntaroi perhesuhteita yh- teiskuntatieteiden ja psykologi- an, kasvatustieteiden, oikeustie- teen ja psykiatrian näkökulmis- ta. Kirjoittajien yhteisen ponnis- tuksen tulos on kotimaisiin tut- kimuksiin perustuva, perhesuh-

teita monipuolisesti käsittelevä teos erityisesti perhetutkimuk- sen oppikirjaksi. Teos on jaettu kuuteen osaan, jotka lähestyvät aihetta eri tahoilta, mutta yhteis- enä teemana kulkee sukupuoli ja siihen liittyvät merkityk- set. Heteronormatiivista ydin- perhettä on pidetty suomalaisen yhteiskunnan kulmakivenä, ja

Eija Sevón & Marianne Notko (toim.)
Perhesuhteet puntarissa
Palmenia: Helsinki
University Press, 2008
293 s.

itsenäisyyden alkuaikoina nuor- ren kansakunnan ihanneper-

he oli yhtä kuin ahkera ja raitis isä, hoivaava ja kurissa pitävä äiti sekä vähintään neljä siistiä ja kilttiä lasta. Perheessä jokaisella oli roolinsa, joita käytettiin ainakin pitämään kulissit pystyssä. Nykypäivänä nuo roolit kuitenkin vääjäämättä murenevat, kun perheestä ja parisuhteesta on olemassa jo laaja kirjo vaihtoehtoisia malleja. Perinteisesti suomalaiset ovat tunteneet vain yhden erilaisen – ja samalla tuomittavan – perhemallin, eli islamiuskoon liittyvän moniavioisuuden. Nykyään perhe voi olla moninkertainen uusperhe tai perhe ilman toista vanhempaa, homo- tai lesbopari tai monikulttuurinen pariskunta.

Sevónin ja Notkon mukaan perheeseen konkreettisesti liittyvät velvollisuudet, lojaalius ja vastuu, erottavat perhesuhteet muista läheisistä ihmissuhteista. Perhe tosiaan asettuu erilleen ystävyys- ja työtoveruussuhteista siinä, että ystäviä ja työtovereita ei yleensä tarvitse elättää tai majoittaa. Heitä ei tarvitse palvella silloin, kun itse ei sitä halua, eikä heidän menemisiään ja tekemisiään tarvitse jatkuvasti pelätä tai valvoa. Toisaalta ydinperhe ei ole ainoa ihmisten miniyhteisö, jonka piirissä toimii osin vastentahtoinen vastuu ja lojaalius. Pakottavan yhteiskunnallisen suhdekontrollin lientyminen on tuottanut runsaasti uusperheitä ja epätyypillisiä parisuhteen muotoja. Samaa aikaan ihmisten elinikä on pidentynyt, ja perheisiin kuuluu ikäluokkia kolmessa tai neljässä polvessa. Perheeseen ei vain synnytä vaan myös liitytään aikuisella iällä. Samalla naisella voi olla monta roolia eri perheitten kohtauspisteessä: hän on yhden perheen äiti, toisen tytär, kolmannen anoppi ja isoäiti sekä vielä avio puolisonsa vanhempien miniä.

Eikä tässä vielä kaikki, sillä jos on kysymys uusperheestä, mukana kuvassa ovat myös uuden puolison entinen perhe sekä uuden ja entisen puolison vanhemmat. Lastenlastensa kautta isoisä ja isoäiti joutuvat tekemisiin sekä uuden että entisen vävyn tai minin kanssa. Yhteistä näille kaikille perheverkoston haarakkeille on se, että niillä on periaatteessa oikeus vaatia jäseniltään lojaalisuutta. Käytännössä esimerkiksi keski-ikäisen naisen perhevastuuta rajoittavat vain oma sietokyky ja jaksaminen.

Perheestä puhutaan nykyään paljon. Varsinkin ydinperheellä tuntuu olevan runsaasti ongelmia. Äiti ei jaksaa, isä ei viitsi ja lapset ovat liian myöhään ulkona. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat syyttelevät. Työnantajat moittivat ja syrjivät. Kuntapäätäjät kiroilevat harmisiin partoihinsa, kun nuoria perheitä on kunnassa joko liian vähän tai päivähoitoa tarvitsevia lapsia liian paljon. Vaikuttaa siltä, kuin perhe yrittäisi roikua mukana sellaisessa yhteiskunnassa, jossa sillä ei ole enää olemisen tilaa tai oikeutta. Kysyä sopii, onko varsinkin ydinperhe vanhentunut instituutio, sopimaton 2000-luvun joustavaan elämäntapaan. Kun tutkijat puntaroivat perhettä, he asettavat sen vastakohtaksi Anthony Giddensin teorian ns. puhtaista suhteista, joiden piirissä ei harjoiteta tarpeetonta ja kuluttavaa, vastentahtoista lojaalisuutta. Yhteiskunnassa perhettä vastaan asettuu autonominen yksilö, joka vastaa vain itsestään.

Jännitteet perhesuhteiden sisällä paljastuvat samoiksi kuin yksilön ja yhteisön välillä yleensä: on alistuttava ja palveltava, vaikka ei aina itse tahtoisi. Artikkelissa perhesuhteiden omalaki-

suudesta Sevón ja Notko esittävät, että perhe määritellään niissä pisteissä, joissa perheen arjen todellisuus törmää kulttuuristen kertomusten ja kuvastojen tarjoihin malleihin ja ihanteisiin. Perhesuhteisiin liittyvät suku puolittuneet normit ja odotukset ovat edelleen voimakkaita. Kysymys on perheen ”suurista kertomuksista”, narratiiveista, joilla edelleen on moraalista valtaa tuottaa ideaaleja ja stereotyyppisiä. Artikkelissaan murosikäisten perhesuhteista Anna Rönkä ja Marjukka Sallinen kertovat, miten toiveiden ja todellisuuden ristiriidasta seuraa syyllisyyttä varsinkin äideille. Nykypäivänä perheen sisäisten suhteiden laatu on korostunut ja perheeltä haetaan yhteisyyttä, mutta samanaikaisesti perheenjäsenen elämä suuntautuvat perheestä ulospäin yksilöllisyyteen. Jos perhe koetaan säiliöksi, josta sen jäsenet käyvät tankkaamassa läheisyyttä silloin, kun sattuvat muilta kiireiltään ehtimään, joku perheen jäsenistä todennäköisesti joutuu ottamaan tuon säiliön täyttäjän ja huoltajan roolin. Perinteisesti tuo rooli on kuulunut äidille.

Nykyperheen sisällä on jännitteitä ja samoin sen suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Yksilö-yhteisö-ristiriita kertautuu perheen ja yhteiskunnan kohtaamisessa, kun perhe yhteiskunnan perusosana ei enää ole harmonisen kokonaisuuden mikrokosmos, jonka toiminnan pitäisi perustua hierarkioihin ja tottelevaisuuteen. Yhteiskunnassa pelätään, että ongelmat perheen sisällä voivat levitä laajemmalle; perheille vaaditaan kunnon kuria, lasten kotiintuloaikoja ja oikeaa aikuisuutta. Anu Pylkkänen kertoo artikkelissaan siitä, miten oikeus määrittelee perheen. Perhe

ei oikeudellisesti ole enää insti-
tuutio, vaan erilaisten perhesuh-
teiden kokonaisuus. Jos esimer-
kiksi vallitsevat perheavvot alis-
tetaan enemmistön päätettäväksi,
se loukkaa yksilön oikeutta mää-
rittää omat arvonsa. Kuitenkin
perheeseen liittyvät uskonnolli-
set ja moraaliset merkitykset ovat
Suomessa yhä vahvasti läsnä,
vaikka yhteisöllisten arvojen sijasta
yksilönvapautta pidetään ensisijai-
sena. Vaikuttaa siltä, että perhe on
oikeudellisesti ”kuuma peruna” nyt,
kun on luovuttu siitä yksinkertaisesta
tulkinasta, että muut perheenjäsenet
ovat perheenpään eli miehen omaisuutta
ja hänen tuomiovallassaan. Perheen
nykyiset oikeudelliset ongelmat
näyttävätkin liittyvän naisten ja lasten
ihmisarvon tunnustamiseen. Sanoma-
lehtiä selaamalla löytyy edelleen
runsaasti esimerkkejä siitä, että yhteis-
kunnan on vaikea sekaantua perheen
yksityisyyteen jopa silloin, kun sen
piirissä loukataan jonkun perheenjäsenen
fyysistä koskemattomuutta. Pylkkänen
kertoo perheoikeuden neutraalisuudesta,
joka määrittää oikeuden rajat. Oikeudella
ei voi ohjata ihmissuhteisiin liittyviä
asioita, sillä ne toimivat eettisten
normien varassa. Avioliitto on perinteisesti
ollut varsinkin naiselle onnen lähde ja
perhe idyllinen, kunnes toisin todistetaan.
Käsitys eettisten normien ylimalisuudesta
idealisoi perheen maailmasta erilliseksi
ja perheen jäsenet sellaisiksi ihmisiksi,
joita sen ulkopuolella ei näy. Ihanteiden
romahduspisteessä oikeuslaitos ja sosiaali-
toimi, yhteiskunta ja tutkijat

kohtaavat perheen, joka on jotakin
vallan muuta kuin maailmasta erillinen
kauniin eettisyyden saareke.

Artikkelissaan kiistanalaisista perhesuhteista ja tutkimisen moraalista
Tarja Pösö puntaroi, saako perhettä tutkia ja millä tavalla. Perhe halvaannuttaa tutkijan
salaperäisellä pyhyydellään. Perheen sisällä tapahtuneille ikäville asioille ei uskalleta antaa
äänä, sillä ne ovat liian intiimejä. Kärjistäen voisi sanoa, että kotoon piesty nainen on tutkimus-
kohteena tabu. Tuota tabua Marita Husso ja Tuija Virkki kuitenkin artikkelissaan ansiokkaasti
ravistelevat. Samalla tavalla intiimin rajoja rikkovat Johanna Mykkänen ja Jouko Huttunen,
jotka ovat uskaltaneet kysellä miehiltä isäksi tuleminen tunteista. Tutkijat ovat kiinnostuneet
perheestä nyt, kun sitä ei enää pidetä itsestään selvänä. Kuorensa sisällä perhe ei ole koskaan
ollut sellainen, millaiseksi se on ihannoitu, mutta nykyään perheen salaisuuksia tirkistelevät
innolla muutkin kuin sukulaiset ja naapurit. Jaana Maksimainen tarkastelee artikkelissaan
median työstämiä erotarinoita ja parisuhteen terapiakulttuuria. Maksimainen kiinnittää
huomiota siihen, että nykyään on vakiintunut tapa ymmärtää rakkaussuhde sitä uhkaavien
ongelmien näkökulmasta ja patologisoida se loputtomaksi ongelmakimpuksi, jota koko ajan
täytyy käsitellä ja hoitaa. Giddens-tyyppinen puhdas suhde on joka hetki vaarassa kariutua,
joten syystäkin sitä ympäröi terapeutinen eetos. Maksimaisen mu-

kaan terapiakulttuurisen parisuhteen idea
mahduttaa sisäänrakastumisen, suhteen
hoitamisen ongelmat, eron ja uudet suhteet.
Terapiaa tarjoavat media ja psykologiaan
ihastuneen aikakauden asiantuntijadiskurssit.
Maksimaisen sanoin: kun mediassa ruoditaan
julkiseroa, keskitytään erityisesti pohtimaan
sitä, miltä eroavista nyt tuntuu, miltä muista
ihmisistä tuntuu ja miltä ehkä tyyppillisesti
erotilanteissa ja yleensä parisuhteen eri vai-
heissa tuntuu tai pitäisi tuntua. Kun asiaa
lähemmin tarkastelee, löytyy runsaasti
esimerkkejä terapiakulttuurista ja siihen
liittyvästä parisuhdeteollisuudesta. Lehti-
juttujen lisäksi suomalaiset voivat seurata
myös monia koti- ja ulkomaisia televisio-
sarjoja, jotka pääaiheenaan puivut perheessä
ja parisuhteessa esiintyvää tunteista.

Monet nuoret aikuiset miettivät nykyään
pitkään, ennen kuin he perustavat perheen ja
haluavat lapsia. Perhe pelottaa, ja syystäkin:
monien muiden riskien ohella perheessä voi
esiintyä toisista ihmisistä riippuvaisia,
autonomiamia rajoittavia tunteita. Kuitenkin
perheitä edelleen perustetaan, ja siitä päätel-
len ihmiset tarvitsevat niitä johonkin. On
mielenkiintoista seurata, onko perheestä
muodostumassa vapaaehtoisen hoidon ja
läheisyyden antamisen yksikkö, joka onnistuu
kyseenalaistamaan autonomisen yksilön
harhan. Kun kuri ja hierarkia vähenevät,
ihmisillä on kaksi tietä valittavana: joko
kauaksi toisista tai aidosti ja vapaaehtoisesti
aivan lähelle.